

Ковчин Н. А.

*кандидат педагогічних наук, старший науковий
співробітник відділу навчання географії та економіки*

Інститут педагогіки НАПН України

м. Київ, Україна

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНИХ РЕСУРСІВ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЕКОНОМІКИ

Глобальні процеси у світі та в Україні сьогодні потребують концептуальних змін навчання економіки в старшій школі. Оновлення економічної освіти є дуже актуальним, це зумовлено: глобалізацією міжнародних економічних та фінансових зв'язків; формуванням інформаційного суспільства, в якому знання і соціальна відповідальність є головними чинниками життєдіяльності людини як творчої особистості, члена суспільства; потребами власне економічної освіти як загальної, так і шкільної, у визначенні нових методів, принципів і механізмів побудови системи освіти, зокрема, у старшій школі.

Вивчення економіки в старшій школі – це формування і використання економічних знань для становлення творчої особистості, підвищення якості життя та прогресивного розвитку суспільства. Постановка і реалізація мети економічної освіти забезпечує формування у старшокласників ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для її успішної життєдіяльності: здатності до соціальної комунікації й активності, життя в громадянському суспільстві, володіння навичками підприємницької діяльності [4].

Завдання економічної освіти – дати не тільки якісну освіту, але й передбачити:

- освоєння учнями умінь економічної діяльності, тобто діяльності в ситуації вибору; основ знань про сучасну економіку, принципи і закономірності її функціонування і розвитку;

- формування усвідомленої громадянської економічної поведінки, осмислення свого індивідуального економічного потенціалу;

- розвиток інтересу до проблем економіки, постійної потреби в економічному знанні, прагнення до цивілізованого підприємництва, що має стати засобом соціального захисту, полегшити вирішення проблеми зайнятості молодих людей, їх адаптації до ринку.

Економічна освіта не зводиться тільки до економічних знань. Суть економічного навчання і виховання полягає в надбанні навичок економічного мислення, виробленні самодисципліни, усвідомленні необхідності самоорганізації.

Організуючи розвиток економічного мислення старшокласників, школа сприяє їх соціалізації. Формуючи економічний спосіб мислення окремого учня, його економічну культуру, в кінцевому рахунку, створюється фундамент добробуту суспільства в цілому.

Поглиблене знання економіки допомагає старшокласникам отримати більш повне уявлення про формування й розвиток суспільства, визначити свою життєву позицію, правильно приймати рішення в умовах вибору, реалізувати свої здібності, швидко адаптуватися в самостійному житті.

Отже шкільна економічна освіта не тільки створює умови для формування економічних знань в учнів, уміння їх застосовувати на практиці, але і формувати і розвивати такі якості, що сприятимуть становленню особистості, її самостійності, готовності і мотивації до підприємницької діяльності в подальшому в житті, самоствердженню, самореалізації [4].

Дуже важливим для становлення особистості, зокрема, самореалізації в сучасній підприємницькій діяльності є формування її психологічних ресурсів, стресостійкості, психологічної адаптації.

Важливу роль у стійкості до стресу відіграє соціальна підтримка. Різновидом соціальної підтримки є соціально-психологічна підтримка: емоційна, інформаційна, функціональна. Важливий ресурс стресостійкості

особистості – психологічна компетентність індивіда, рівень його психологічної освіченості й культури. Разом із соціальним досвідом вона визначає конкретні форми адаптивних процесів у стресостійких ситуаціях.

До найбільш вивчених особистісних ресурсів можна зарахувати наступні: - активна мотивація подолання, ставлення до стресів як можливості набуття власного досвіду й можливостей особистісного зростання; - сила «Я-концепції», самоповага, самооцінка, власна значущість, самодостатність; - активна життєва установка: чим активніше ставлення до життя, тим більша психологічна стійкість у стресових ситуаціях; - позитивність і раціональність мислення; - емоційно-вольові якості; - фізичні ресурси (стан здоров'я і ставлення до нього як до цінності); - здатність до адаптації, інтерактивні техніки змінювання себе й навколишньої ситуації, інформаційна й діяльнісна активність щодо перетворення ситуації взаємодії особистості і стрес-ситуації [3].

У дослідженні Е. Фромм виділено три психологічні ресурси особистості, що допомагають людині в подоланні важких життєвих ситуацій:

- надія – психологічна категорія, що сприяє життю і зростанню. Це активне очікування й готовність зустрітися з тим, що може з'явитися;
- раціональна віра- переконаність у тому, що існує велика кількість реальних можливостей і потрібно вчасно виявити ці можливості;
- душевна сила- мужність, здатність чинити опір ударам долі [1, С. 156-159].

До ресурсів особистості С. Хобфолл зараховує оптимізм, самоконтроль, життєві цінності, систему вірувань тощо); психічні та фізичні стани; вольові, емоційні й енергетичні характеристики, які потрібні (прямо або побічно) для виживання або збереження здоров'я у важких життєвих ситуаціях або слугують засобами досягнення особисто значущих цілей [6, С. 337-421].

В. Горбунова поняття ресурсності вживає в значенні «ресурсність розвитку», визначається як феномен об'єктивності поряд із життєстійкістю й

особистісним потенціалом та окреслює один зі структурно-змістових феноменів свідомості, вивчення яких важливе для прогностичного аналізу успішності особистості в діяльності [2, С.57].

До особистісних ресурсів І. Рибкін зараховує високу самооцінку, емоційну врівноваженість, упевненість і лідерство, автономність та інтернальність, відповідальність, цілеспрямованість, адаптивність, психологічну гнучкість [5, С. 55].

Отже психологічні ресурси особистості можна вважати багатовимірним феноменом, який включає певні особистісні якості, що сприяють досягненню особливо значимих життєвих завдань.

Таким чином, старшокласник освоюючи економічні знання і в той же час, формуючи і розширяючи ресурси особистості, поступово готується до підприємницької діяльності.

Для успішної адаптації старшокласника в сучасному соціумі та досягнення успіху в майбутньому в підприємницькій діяльності найбільш важливим є формування у нього підприємницької компетентності як особистісної якості, здібності, моделі поведінки, необхідної для успішного вирішення певних бізнес-завдань, досягнення якісних результатів.

Для успішної самореалізації особистості необхідне також поєднання з підприємницькою компетентністю головних копінг-ресурсів, які дають впоратись їй із стресовими ситуаціями в підприємницькій діяльності, а саме таких ресурсів особистості: когнітивних копінг-ресурсів, «Я-концепції», інтернального локусу контролю, ціннісної мотиваційної структури особистості, емпатії. Саме таке поєднання вказаних факторів забезпечує успішну самореалізацію, самоствердження особистості в подальшому самостійному житті.

Список літератури:

1. Быкова С. В. Психологические ресурсы, обеспечивающие устойчивость к стрессу / С.В. Быкова, И.А. Кадиевская // Культура народов Причерноморья. – 2014. - № 276.- С. 156-159.

2. Горбунова В.В. Психологія командотворення: ціннісно-рольова парадигма : дис. ... докт. психол. наук : спец. 19.00.05 «Соціальна психологія; психологія соціальної роботи» / В.В. Горбунова. – К. : НАПН України, Інститут соціальної та політичної психології, 2014. – 376 с.

3. Казібекова В. Ф. Психологічні ресурси особистості: філософсько-психологічний зміст [Електронний ресурс] / В. Ф. Казібекова // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія : Психологічні науки / Херсон. держ. ун-т, ф-т психології, історії та соціол. – Херсон, 2017. – Вип. 2, т. 1. – С. 120–128.

4. Ковчин Н. А. Сучасна шкільна економічна освіта та розвиток ресурсів особистості старшокласників / Н. А. Ковчин // International scientific conference “Modernization of educational system: world trends and national peculiarities”: Conference Proceedings, February 23. Kaunas: Izdevnieciba “Baltija Publishing”, 2018. P. 37 – 40.

5. Рыбкин И.В. Коучинг Социального Успеха / И.В. Рыбкин. – М. : Институт общественных исследований, 2005. – 224 с.

6. Hobfoll S. The influence of culture, community, and the nest-self in the stress process: Advancing conservation of re-sources theory / S/ Hobfoll // Applied Psychology : An International Review. – 2001. - №50. – P. 337-421.